Jongerenprogramma (3) bij ‘Gereformeerd? Ik?’
OVER SCHEPPING EN HERSCHEPPING

Onderstaand programma hoort bij het boekje ‘Gereformeerd? Ik?’, uitgegeven door Uitgeverij Jes! Zoetermeer. Het is voor € 7,50 te koop in de boekhandel.

INHOUD:
- handvatten voor de bespreking van het derde deelthema: ‘Paul zoekt – over schepping en herschepping’

A. INTRODUCTIE – OVER ‘AARDS’ EN ‘GEESTELIJK’

Doelstelling – We zetten twee manieren van geloven tegenover elkaar: de meer ‘aardse’ en de meer ‘geestelijke’. Eigenlijk zouden die niet tegenover elkaar moeten staan (ze horen bij elkaar), maar in de beleving van veel jongeren (en ouderen) doen ze dat soms wel!

Benodigdheden – Voor elke deelnemer zes kleine stickertjes. Verder twee grote vellen, met op de één omschrijving A en op de ander omschrijving B (zie onder). Die vellen hang je op in de clubruimte.
Aankondiging – *Ik weet niet of het jullie wel eens opgevallen is, maar mensen beleven het geloof soms heel verschillend. Soms kom je iemand tegen en dan zeg je: het is wel waar zoals je het zegt, maar zelf zou ik het anders zeggen. Dat kan trouwens heel interessant zijn, want je kunt ook van elkaar leren. Laten we dat vanavond, om te beginnen, eens uitproberen.*
Werkwijze – Hieronder staan twee verschillende ‘geloofsbelevingen’. A. zou je meer ‘aards‘ kunnen noemen en B. meer ‘geestelijk’ (vgl. de omschrijving aan het begin van hoofdstuk 4 in het boekje). Overigens is het niet de bedoeling dat je ze als zodanig benoemt, de jongeren moeten de (eventuele) verschillen zelf ontdekken. Geef ze elk hun zes stickertjes en laat ze die verdelen over de twee geloofsbelevingen. In welke herkennen ze zich het meest en in welke minder? Ze kunnen bv. ook zeggen: ik herken me in allebei even veel of even weinig. Dan krijgt elke beleving drie stickers.
Constateer vervolgens hoe de verdeling is geworden: waar zitten de meeste stickers? Is er een opvallend verschil? Praat daarover door en vraag aan een paar jongeren wat zij ervan vinden. Snappen ze dat de ene beleving meer stickers heeft gekregen dan de ander? Wat hebben ze zelf ‘gescoord’? Wat spreekt ze in de ene geloofsbeleving wel/niet aan, en wat in de ander? Enz. Probeer langzamerhand te benoemen dat de ene beleving meer ‘aards’ lijkt en de ander meer ‘geestelijk’. En ten slotte: welke beleving zou het meest ‘gereformeerd’ zijn? Waarom?
Afronding – Rond af door de ‘Kernvraag’ te stellen zie op blz. 35 van het boekje gesteld wordt. Hoe ga je hier nu op een ‘gereformeerde’ manier mee om? Vertel nog niet dat beide geloofsbelevingen helemaal geen tegenstellingen zijn. Als het goed is, ontdekken de jongeren dat in de loop van de avond zelf.

<u>Geloofsbelevingen</u>
A. *Ik beleef mijn geloof vooral in de praktijk van iedere dag. Als ik bijvoorbeeld in een bos loop, dan denk ik: ‘Wat heeft God dat toch prachtig gemaakt!’ Bidden doe ik vooral ‘tussendoor’: over alles wat ik meemaak en zie. Pas was ik bijvoorbeeld m’n fietssleuteltje kwijt, toen heb ik God gevraagd of Hij me wilde helpen met zoeken. En vorige week hadden we een erg leuk feestje, daar heb ik Hem hartelijk voor bedankt! Soms vind ik het wel moeilijk, hoor. Dan gebeurt er iets en dan denk ik: ‘Hier snap ik nou niks van, God. Doe er alstublieft wat aan!’*

B. *Ik beleef mijn geloof vooral op zondag en op de club. Natuurlijk geloof ik op andere momenten ook wel, maar ik merk toch dat ik dan veel meer afgeleid word door alles wat ik meemaak en zie. Dan is het goed dat ik op zondag weer hoor waar het echt om gaat: dat je zonden vergeven zijn en dat je later naar de hemel mag. Dan is geloven best fijn, want dat geeft een heel goed gevoel. Als ik het moeilijk heb, denk ik daaraan en dan krijg ik weer rust. Daarom vind ik het ook erg fijn om opwekkingsliederen te zingen.*

B. BRUG NAAR THEMA 3

Doelstelling – We maken de overgang van het voorgaande naar het derde thema dat laat zien hoe je op een 'gereformeerde manier' nadenkt over het geloof: vragen die te maken hebben met schepping en herschepping.

Benodigdheden – Een bord of groot vel papier waarop je (veel) ruimte hebt om allerlei woorden te schrijven. Verder dus ook: krijt of stiften om te schrijven.
Aankondiging – *De kernvraag die we net zagen, heeft opnieuw te maken met twee woorden die in het geloof een belangrijke rol spelen:* ***schepping*** *en* ***herschepping*** (eventueel uitleggen wat met herschepping wordt bedoeld). *Dat er na de schepping nog een herschepping nodig is, is natuurlijk omdat het na de eerste schepping verkeerd ging: de zondeval, met alle gevolgen daarvan. Eigenlijk is het dus* ***schepping*** *–* ***zondeval*** *–* ***herschepping****. Laten we kort even naar die woorden kijken. Noem eens andere woorden of vragen waaraan je denkt als je deze woorden ziet staan.*
Werkwijze – Zet de drie woorden (met enige ruimte ertussen) op het bord en stimuleer de jongeren om woorden te noemen. Als ze een woord noemen, schrijf je dat erbij, eventueel met een pijl vanaf het woord waar het mee te maken heeft. Misschien moet je zelf eerst een voorbeeld geven. Woorden die erbij passen, zijn bijvoorbeeld: lijden, genieten, aarde, hemel, wonderen, ziekte, genezing, (Gods) almacht, (Gods) goedheid. Al schrijvende zal duidelijk worden dat we hier een heel ingewikkeld onderwerp bij de kop hebben, dat een heleboel vragen oproept.
Afronding – *Je ziet: als we het hebben over schepping en herschepping, roept dat een heleboel vragen op. Het is belangrijk om daar op een evenwichtige manier mee om te gaan. Daar hoef je niet per se gereformeerd voor te zijn, maar het helpt wel. Tenminste, dat zullen we zien als Paul er vragen over stelt aan een wijze gelovige uit zijn omgeving.*

C. DIALOOG OVER 'SCHEPPING EN HERSCHEPPING'

Doelstelling – Vier hoofdonderwerpen die te maken hebben met schepping en herschepping, worden geïntroduceerd.

Benodigdheden – Drie personen die de rollen spelen van Paul, 'de ander' en de verteller; een beamer waarop je na elk van de vier onderdelen de kern presenteert; de tekst van de bijlage (= samenvatting van hoofdstuk 4 uit het boekje).
Werkwijze – De verteller introduceert opnieuw Paul, deze keer aan de hand van de (cursieve) tekst op pag. 35 van het boekje. Vervolgens 'brengen' Paul en de ander het eerste deel van de dialoog. Het mooiste is het als ze dat uit hun hoofd doen, anders kunnen ze het voorlezen. Als ze daarmee klaar zijn, vat de verteller samen wat er gezegd is, door te wijzen op de kern die bij dit onderdeel is geformuleerd (zie bijlage). Hij of zij laat deze kern via een powerpoint verschijnen en voegt daar misschien nog een paar (niet méér) zinnen aan toe. Vervolgens gaan Paul en de ander verder met het tweede deel van de dialoog, enz.

D. GROEPSGESPREKKEN

Doelstelling – De jongeren proberen op een 'gereformeerde manier' na te denken over schepping en herschepping.

Benodigdheden – Voor elke deelnemer een papier met daarop als eerste de volgende vraag:

Als gereformeerd zijn onder andere is:

a. meerdere woorden laten spreken, ook al lijken ze soms tegenstrijdig;

b. zoeken naar het bijbelse evenwicht tussen die woorden,

wat heb je daarvan dan herkend in de tweespraak?

Verder zet je op dit papier de vier kernen én de daarbij behorende doordenkers (zie bijlage).

Werkwijze – Maak groepjes van 4-6 personen en laat de jongeren nadenken over de beginvraag én over de vier doordenkers. Trek hier maximaal een half uur voor uit.

Afronding – Vraag plenair om reacties op de beginvraag. Zie verder E. Afronding.

E. AFRONDING

Doelstelling – We zetten nog een paar punten op de i, om duidelijker te maken 'wat hier nou gereformeerd aan is'.

Benodigdheden – Onderstaande achtergrondinformatie. Als je ervoor kiest om iets te doen met de reactie van de deelnemers daarop, zul je daar specifieke materialen voor nodig hebben (zie onder).

Werkwijze – Vertel de inhoud van onderstaande achtergrondinformatie. Vervolgens kun je vragen: *Welk 'woord' ben jij geneigd om in jouw geloofsleven het meest te vergeten? Is dat 1. schepping, 2. zondeval, 3. herschepping (als 'totaalwoord'), 4. het 'nu al' van de herschepping, of 5. het 'nog niet' van de herschepping?* Laat de deelnemers een persoonlijke keuze maken.

● Eventueel kun je vingers laten opsteken en kijken welk aspect het meest gekozen wordt. Praat daar even over door: hoe komt het, waar blijkt dat uit, wat kun je eraan doen? Zing een bijpassend lied, bv. bij 1. Op Toonhoogte 122 ('Dank U voor deze nieuwe morgen'); bij 2. Op Toonhoogte 188 ('O Heer, de nacht komt over ons'); bij 3. Op Toonhoogte 330 ('Er is een dag'); bij 4. Op Toonhoogte 272 ('Juicht, want Jezus is Heer'); bij 5. Op Toonhoogte 201 ('Jezus, ga ons voor').

● Als je er de tijd en de creativiteit voor hebt, kun je deelnemers bijvoorbeeld uitdagen om 'hun vergeten woord' af te beelden in een tekening o.i.d.

Afronding – Kom nog even terug op de introductie en stel vast dat het geen tegengestelde geloofsbelevingen zijn, maar twee geloofsbelevingen die – als het goed is – samengaan in *elke* gelovige, gereformeerd of niet…

Achtergrondinformatie – 'Typisch gereformeerd' is weer om ook bij dit onderwerp verschillende woorden te laten spreken. Het belang daarvan kun je duidelijk maken door erop te wijzen wat er mogelijk gebeurt als je dat níet doet.

Als eerste: evenwichtig geloven, betekent dat je zowel de schepping als de zondeval en de herschepping serieus neemt.

► *Schepping* – Nadenken over de schepping, herinnert ons eraan dat God de wereld goed geschapen heeft, met de bedoeling dat wij ervan zouden genieten. 'Aardse' dingen zijn dus niet onbelangrijk. Mensen die dat vergeten, lijken soms heel geestelijk, maar leven niet zoals God het bedoeld heeft.

► *Zondeval* – Nadenken over de zondeval herinnert ons eraan dat de schepping ernstig aangetast is, als gevolg van de zonde. Daardoor is er ziekte, pijn en dood. Mensen die dat vergeten, lopen weg voor de werkelijkheid. Sommigen doen dat door teveel accent te leggen op de schepping ('niks aan de hand, zoveel mogelijk proberen te genieten'); andere door teveel accent te leggen op de herschepping ('niks aan de hand, straks komt alles goed').

► *Herschepping* – Nadenken over de herschepping herinnert ons eraan dat het God niet uit de hand loopt: Hij realiseert Zijn doel met de schepping door Zijn Zoon Jezus Christus. Mensen die dat vergeten, lopen het gevaar 'hope-loze' mensen te worden: óf ze vluchten in het domweg genieten, óf ze gaan met gebogen hoofd door het leven.

Bij het laatste onderwerp is op nog een andere manier belangrijk dat je twee woorden laat spreken. Ook dat zijn woorden die in de gereformeerde theologie een belangrijke rol spelen.

► *Het 'nu al' van de herschepping* – De herschepping is niet alleen iets van later (in de hemel), God is er nu al mee bezig. Hij laat daar tekenen van zien, bv. door de

verkondiging van het evangelie of door (genezings-)wonderen. Sommige mensen vergeten dat en hebben geen oog voor wat God aan het doen is (en waarvoor Hij hen wil gebruiken)!

► *Het 'nog niet' van de herschepping* – De herschepping is pas volkomen als Jezus terugkomt op aarde. In het hier-en-nu zullen we altijd de gevolgen van de zondeval blijven voelen en zien. Sommige mensen vergeten dat en denken dat ze de herschepping in het hier-en-nu kunnen afdwingen, bijvoorbeeld door te verwachten dat God altijd geneest als je erom bidt.

BIJLAGE – DIALOOG MET PAUL

1. GENIET VAN WAT GOD GESCHAPEN HEEFT

Paul: Ik baal wel zo ontzettend! Was ik vorige week lekker aan het voetballen, ga ik me toch onderuit…! M'n enkel gekneusd. Juist nu we middenin de kampioenswedstrijden zitten. Het ziet er niet naar uit dat ik daaraan nog kan meedoen en dat vind ik gewoon ontzettend rot. Als ik er duizend euro voor moest betalen om m'n enkel nu beter te laten worden, zou ik het doen, geloof ik.

ander: Je hebt je misschien wel afgevraagd waarom God nou niet heeft voorkomen dat je enkel gekneusd raakte.

Paul: Hè? Ik snap even niet waarom je God er nu bijhaalt. Die heeft toch niks met dit soort dingen te maken? Ik bedoel het niet oneerbiedig hoor, maar wat kan God het nou schelen of ik met de kampioenswedstrijden mee kan doen. Hij heeft wel wat belangrijkers aan Zijn hoofd.

ander: Welke belangrijke dingen bedoel je dan?

Paul: Nou ja, God gaat erover dat je goed moet leven en in Hem moet geloven, dat soort dingen. En dat je later naar de hemel mag. De *geestelijke* dingen, zeg maar. Maar voetbal…? Dat is toch… - hoe zeg je dat – veel te gewoon, te *aards*?

ander: Toch heeft alles wat jij aards noemt, ook wel degelijk met God te maken. Al is het maar dat Hij het allemaal verzonnen en gemaakt heeft. Hij wil dat we ervan genieten. Volgens mij is God dus echt niet alleen geïnteresseerd in onderwerpen als liefde, schuld en vergeving – de dingen die wij 'geestelijk' noemen – maar ook in dingen als sport, vriendschap, muziek, seksualiteit… en noem maar op.

Paul: Seks óók? Ja oké, dat je er geen zonde mee doet enzo, maar verder kan ik me niet voorstellen dat God seks belangrijk vindt, hoor. En sport ook niet. Stel je voor: je gaat toch niet bidden over sport of over seks?

ander: Waarom niet?

Paul: Gewoon, omdat dat geen geestelijke dingen zijn. Behalve als je ermee zondigt, want dan moet je vergeving vragen.

ander: Het lijkt me dat God het niet prettig vindt dat je met Hem alleen over sport en seks praat als je er vergeving voor moet vragen. Waarom zou jij niet mogen bidden dat je enkel weer beter wordt? En waarom zou een getrouwd stel niet mogen bidden voor fijne seks? Volgens mij wil God het juist graag dat je Hem ook bij die zogenaamde 'aardse' dingen betrekt. Dát is pas geestelijk: dat je samen met God wilt genieten van alles wat Hij gemaakt heeft.

Paul: Dus jij vindt dat ik ervoor mag bidden dat mijn enkel op tijd beter is voor de kampioenswedstrijd…?

ander: Wat vind je zelf?

Kern: We mogen de aardse dingen en onze aardse verlangen helemaal serieus nemen. Dat doet God óók. Sterker nog: Hij heeft ze zelf gemaakt!

Doordenker: Als jij Paul was, zou jij dan bidden voor genezing van je enkel? Waarom (niet)?

2. HET LIJDEN IN DE WERELD

Paul: Weet je waar ik wel eens mee zit? Als het nou zo is dat God wil dat we genieten van de aardse dingen enzo, waarom is er dan zoveel lijden in de wereld? Eerlijk gezegd kan ik daar wel eens kwaad van worden. Kijk, die enkel van mij, daar zit ik niet zo mee. Maar neem nou m'n zusje, Fleur. Ze is al verstandelijk gehandicapt en nou blijkt dat ze ook nog een hartafwijking heeft. Wat vindt God daar nou van? Kan het Hem wel wat schelen?

ander: Dat weet ik wel zeker. Het lijden en het kwaad in deze wereld is beslist geen uitvinding van God. Dat het er is, komt door de duivel en doordat de zonde in de wereld is gekomen. Met eerbied gesproken: God baalt daar nog meer van dan wij! Ik vind het ook erg mooi wat er in Psalm 56 staat. God ziet onze tranen en Hij *doet* er wat mee. 't Kan Hem dus echt wel wat schelen.

Paul: Maar waarom doet Hij er dan niks aan? Waarom zorgt Hij er dan voor dat Fleur gehandicapt is?

ander: Denk je dat *God* daarvoor gezorgd heeft dan? Vind je dat het Zijn schuld is?

Paul: Nou ja, Hij heeft het in ieder geval niet tegengehouden. Dat had Hij toch best gekund?

ander: Ja, dat geloof ik ook. Weet je, ik heb hierover zelf óók best veel vragen, want waaróm heeft Hij dat dan niet tegengehouden? Er zijn mensen die zeggen: God kán het niet tegenhouden, God kan er niks aan doen dat er zoveel lijden is. Maar dat geloof ik niet. In de Bijbel staat dat God almachtig is, dus dan kan Hij ook wat aan het lijden doen. Gelukkig maar! Ik moet er niet aan denken dat ik dat niet kon geloven. Want dan zou ik óók niet zeker weten dat er ooit een einde komt aan al het kwaad in deze wereld.

Paul: Oké, maar als God almachtig is, hoe kan Hij dan toelaten dat er zoveel pijn in deze wereld is? Ik snap er nog steeds niks van.

ander: Paul, laat ik één ding zeggen: dit ga je *nooit* snappen, daarvoor is dit probleem veel te groot. Geen enkel mens snapt dit. Waar het op aankomt, is dat je gelooft wat God erover in de Bijbel zegt. En volgens mij zegt Hij dan twee dingen. Die lijken tegenstrijdig, maar ze zijn allebei waar. Het eerste is: *God wil het lijden niet*, je kunt Hem er dus nooit de schuld van geven. En het tweede is: *het lijden gaat niet buiten Zijn wil om*, Hij is er met Zijn vaderlijke hand altijd bij. Nogmaals, ik zeg niet dat ik dit snap, maar ik geloof het wél. Ik *ervaar* ook dat het zo is – allebei!

Paul: Hoe ervaar je dat dan?

ander: Nou, wat er in de Bijbel staat: dat God alles –zelfs het lijden- doet meewerken ten goede (Rom. 8:28). Soms zie ik achteraf dat er tóch iets goeds uit is voortgekomen. En zelfs al zie ik dat níet, dan weet ik zeker dat God mij vasthoudt. Hij is er met Zijn vaderlijke hand altijd bij.

Paul: Maar als je nou kijkt naar Afrika, pas was er op het Journaal…

ander: Wacht even! Ik wil het daar best over hebben hoor, maar verwacht niet dat ik kan uitleggen hoe het nou zit met hongersnoden in Afrika enzo. Het enige wat ik erover weet, is dat christenen in Afrika die het overkomt, het net zo zien als ik. Wij willen er graag over doorredeneren. Dat mag ook wel, als je maar niet verwacht dat je het daardoor beter zult gaan begrijpen.

Kern: Veel dingen gebeuren tegen Gods wil, maar er is niets dat buiten Zijn wil om gaat. In al ons lijden zorgt God voor ons.

Doordenker: Reageer eens op de kern van dit stukje: veel dingen gebeuren tegen Gods wil, maar niets gebeurt buiten Zijn wil om. In welke reactie herken jij je 't meest?

- ☐ Daar heb ik niks aan.
- ☐ Dat vind ik mooi gezegd.
- ☐ Volgens mij klopt het niet.
- ☐ Zo is het gewoon.
- ☐ Ik vind het moeilijk om te geloven.
- ☐ Iets anders, namelijk: ……

3. GOD HERSTELT ZIJN SCHEPPING – NU AL

ander: Waar we het net over hadden, daar moet ik nog één ding over zeggen. Ik zei dat God wat aan het lijden kán doen, maar ik moet erbij zeggen dat Hij er al alles aan *heeft* gedaan. Omdat Jezus onze zonden en onze pijn heeft gedragen aan het kruis en ze overwonnen heeft door uit de dood op te staan, weet ik zeker dat er een einde aan het lijden zal komen. Er komt een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, zonder verdriet en pijn. Fantastisch is dat!

Paul (niet zo enthousiast): Ja, dat is heel mooi. Maar het kan nog wel heel lang duren voordat het zo ver is. Ondertussen zitten we nog steeds met een heleboel rottigheid.

ander: Daar heb je gelijk in. Toch is het niet alleen iets voor later. God is er nú al mee bezig. Even duur gezegd: God is op dit moment bezig met het herstel van Zijn schepping.

Paul: Is dat zo? Daar zie ik anders maar weinig van!

ander: Kom op zeg! Kijk eens goed naar alle goede dingen die God nu al geeft. Elke dag wordt overal het evangelie verkondigd! Mensen komen tot geloof; ruzies worden bijgelegd; mensen gaan van elkaar houden; ze gaan voor andere mensen zorgen. Dat is toch allemaal van God? Ik zie het ook in jou zelf: wat jij voor je zusje doet, is eigenlijk al een stukje van dat herstel. God wil niet dat Fleur ongelukkig is en daarom mag jij aan haar laten zien dat God van haar houdt.

Paul: Zo had ik het nog nooit gezien, maar nou je het zegt… Eigenlijk is het dus zo dat God door ons heen werkt. Zo heb ik het wel eens iemand horen zeggen.

ander: Precies! God kan het ook wel zonder ons, maar Hij schakelt ons er inderdaad bij in. Niet altijd trouwens. Onlangs hoorde ik nog dat iemand zomaar ineens genezen werd van kanker. Dat was echt een wonder van God, daar was geen dokter aan te pas gekomen. Mooi is dat hè? Het is alsof God daardoor wil zeggen: 'Dit is nou Mijn bedoeling, hier ga Ik voor! Eens zal Ik iedereen die in Mij gelooft, herstellen van alle pijn en ziekte.' Zo'n wonder is daar een bijzonder teken van, zeg maar: een teken van de herschepping!

Kern: God laat Zijn schepping niet los. Hij geeft er nu al voortekenen van dat Hij haar eens helemaal nieuw zal maken!

Doordenker: Noem uit je eigen leven drie dingen waarin je kunt zien dat God bezig is Zijn schepping te herstellen. Of anders gezegd: dat Hij dingen die kapot zijn, heel maakt. Kun je er één noemen waaruit blijk dat Hij jou daarbij inschakelt?

4. GOD HERSTELT ZIJN SCHEPPING – STRAKS HELEMAAL

Paul: Misschien moet ik wel meer bidden voor Fleur. Het zou toch mooi zijn als God bij haar ook een wonder deed. Stel je voor: ineens haar hartafwijking weg…!

ander: Inderdaad, stel je voor zeg! Het is goed om voor Fleur te blijven bidden, want God kan ook haar wonderlijk genezen. Maar of Hij dat doet, moeten we aan Hem overlaten. Hij heeft nooit beloofd dat iedereen nú al genezen zal worden. Dat is pas voor later, als we bij Hem zijn op de nieuwe aarde.

Paul: Waarom doet Hij het dan soms wél?

ander: Wat ik net al zei: Hij geeft daarmee een teken, een signaal, van Zijn Koninkrijk. Dat het er echt aankomt. Zo van: 'Nu wordt nog wel niet iedereen genezen, maar dan wel. Hou dus vol, want wat Ik nu bij *sommigen* doe, zal ik dan doen bij *iedereen* die bij Mij hoort.'

Paul: Toch vind ik het wel moeilijk. Een paar weken geleden, toen ik thuis kwam uit school, zat m'n moeder bij de keukentafel te huilen. Ik wist dat het om Fleur was. Toen heb ik het aan haar gevraagd: 'Wordt u soms niet boos op God, om alles van Fleur?' Ik word dat soms wel, eerlijk gezegd.

ander: En wat zei je moeder?

Paul: Nee, ze werd niet boos. Ze zei… iets uit de Bijbel over het lijden van de tegenwoordige tijd, ofzo…

ander: 'Dat het lijden van de tegenwoordige tijd niet opweegt tegen de heerlijkheid die aan ons geopenbaard zal worden.' Was dat het?

Paul: Ja, dat was het. Ze verlangde naar de nieuwe hemel en de aarde, zei ze. En ook dat ze het kon volhouden, omdat ze zeker wist dat die zou komen.

ander: Mooi zeg, dat je moeder dat zei. Daar komt het op aan, dat we het volhouden! 'Volharding', noemt de Bijbel dat. Dat je de hoop niet verliest, omdat je zeker weet dat het eens, in de hemel, helemaal goed komt. En die hoop mogen wij *nu* laten zien, bijvoorbeeld door heel goed voor jouw zus te zorgen.

Kern: We kunnen niet verwachten dat het hier-en-nu al helemaal goed zal komen. Onze hoop is gericht op de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Die hoop houdt ons op de been.

Doordenker: Wat zou je zeggen tegen iemand die beweert: 'Geloof in de hemel is alleen maar een doekje voor het bloeden en een vlucht uit de werkelijkheid!?'